

RELIGION OG LIVSSYN

Tidsskrift for
Religionslærerforeningen
i Norge

Tema: Hinduisme

Årgang 5, 1993 nr.

3

Hinduismen

Det foreliggende nummer tar opp sider ved hinduismen. Til dels er det eksempler fra hinduisk praksis både i Norge og India. Til dels har vi stoff av mer prinsipiell art, stoff som kanskje pirker litt i tilvante forestillinger. Men uansett ser det ut til at dess mer vi arbeider med hinduismen, dess mer kommer vi kontakt med den enorme kompleksitet denne religionen utviser. Noen mener at det er riktigere å snakke om flere religioner, og uansett er det lang avstand fra den filosofiske hinduisme til den livsform som praktiseres i det indiske landsbyliv. Særlig innen hinduismen kan nettopp dette slå oss som lærere: I hvilken utstrekning er det vi underviser om tilstrekkelig representativt for det store flertall? Problemet er særlig påtrengende der religionen ikke er instituert og organisert som nettopp hinduisme. På den ene siden har vi en filosofisk sofistikert utgave som relativt lett lar seg fremstille for et vestlig publikum, på den annen side en folketro som det er vanskeligere å komme på innsiden av, og som kanskje derfor lettere blir liggende. De artiklene vi kan presentere i foreliggende nummer antyder noe av spennvidden i den indiske religiøsitet. Dessuten: Samtidig som det er tydelig at den avanserte indiske filosofi kan virke tiltrekkende på mennesker i vest, like tydelig er det at skikker og ritualer og guruer i visse deler av det hinduiske univers kan virke frastøtende for de samme mennesker. Og kanskje blir det mer spennende lesning om en kan merke at det er et levende og følede menneske som skriver?

bm

Skifte av redaksjonsmedarbeider i Religion og livssyn

Redaksjonsmedlem Bjørn Gjefsen har gått ut av redaksjonsgruppen for Religion og Livssyn, vi vil gjerne takke ham for en innsats som har betydd mye for bladet.

Trygve Rø har gått inn som redaksjonsmedarbeider. Han har kristendoms-kunnskap og idehistorie. Han har jobbet et år i videregående skole; for tiden er han lærer på Rønningen folkehøyskole. Vi ønsker ham velkommen.

RELIGION OG LIVSSYN

Organ for Religionslærerforeningen i Norge
Nr. 3, 1993, 5. årgang

Redaksjonskomiteen:
Bjørn Myhre (ansv.)
Trygve Rø

Redaksjonsråd:
Elisabeth Haakedal
Otto Krogset
Richard Natvig
Dagfinn Rian
Kari Vogt
Svein Olaf Thorbjørnsen

Illustrasjon:
Åsmund Risnes

Formgivning:
John Jones

Det planlegges 4 nummer i 1993

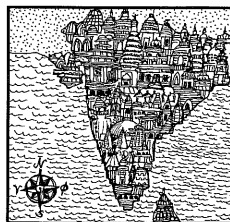
Tidsfrist for nr. 4, 1993:
10. november

Trykk:
Allservice A/S, Stavanger

Opplag dette nummer:
600

Redaksjonens adresse:
Religionslærerforeningen
v/Bjørn Myhre
Berg Videregående Skole
John Colletts allé 106
0870 Oslo

ISSN 0802-8214

Innhold

Leder	2
Foreningsnytt	4
Lars Martin Fosse: <i>Politisk hinduisme – et samlingsmerke som splitter</i>	6
Dag Tjemsland: <i>Sathya Sai Baba: En guru for massene</i>	13
Terje Breisteinlien: <i>Bhajan i Bergen</i>	20
Elisabeth Maaleng Larsen: <i>Hinduiske bryllupsskikker</i>	26
Bokomtale	29

Tema i neste nummer: Livssyn og etikk

Landsmøtet

Som tidligere meldt i Religion og Livssyn holdes foreningens landsmøte for 1993 torsdag 6. januar kl. 1700 i forbindelse med MFs kurs for lærere i videregående skole. Utdrag av programmet er gjengitt nedenfor. MF-kurset går onsdag, torsdag og fredag (5.-7.januar). På fredag 7. januar er det samti-

dig Faglig-pedagogisk dag på Universitetet i Oslo, så de som bare har tenkt seg dit, har da muligheten til å legge inn landsmøtet i forkant.

Etter landsmøtet satser vi på en «opplevelseskveld» på Oslo Nye Teater: Brødrene Karamasov. Vi har foreløpig reservert 30 billetter.

Studietur med Religionslærerforeningen påsken 1994

I forrige nummer av Religion og livssyn luftet vi tanken om en tur i regi av foreningen i retning Tyrkia. Da gikk vi ut fra at alternativene var enten første uke av vinterferien eller første uke i mai, da mange skoler har heldagsprøver, og vi ba om reaksjoner fra interesserte medlemmer. Vi fikk en del meldinger som fordelte seg nøyaktig 50-50 på de to mulighetene. Styret har da resonert som følger: Erfarne folk sier at det i februar ofte er kaldt og dårlig vær i det aktu-

elle området, det er for tidlig. Første uke av mai ville i så måte være passende, men for mange vil det ikke være så lett å komme fra, og fri vikar er ingen selvfølge. Vi legger oss derfor i midten og satser på påskeferien.

Arbeidsutvalget for turen er John Ege-land, Hans Bernhard Marcussen, Karin Asp. Det er tatt kontakt med kolleger som har arrangert turer for historielærere for eventuelt å lage et samarbeid.

Følgende skisse foreligger fra turutvalget:

Lø 26.3:

Fly til Izmir (ut mot havet rett sør for Lespos).

Sø 27.3:

Buss til Canakkale. Om visning Pergamon og Troja.

Ma 28.3:

Buss til Istanbul (med over Dardanellene og reise gjennom det europeiske Tyrkia).

Ti 29-on.30.:

Istanbul med Topkapi-palasset, Den blå Moske, Aya Sofia, Choraklosteret (rom. katolsk), Patriarkatet i østkirken, Grand Bazar og Egyptisk Bazar.

To 31.3:

Buss til Bursa (ferge over østlige fjordarm av Marmara-havet, innom Iznik (Nikea!). Bursa: Møte med islam og osmansk kultur.

Fr.1.4:

Buss til Efesos.

Lø.2.4:

Buss til Efesos, ruinby fra Romertiden. Johannes' grav, Jomfru Marias hus. Paulus historie.

Sø.3.4:

Hviledag.

Ma.4.4:

Rundtur med buss: Priene, Milet, Didyme (romertiden).

Ti 5.4:

Hjem med fly fra Izmir.

Dette er en foreløpig skisse, forandringer kan komme. Mer informasjon etter hvert.

Kurs

Religionsvitenskapelig institutt ved Universitetet i Trondheim

(UNIT/AVH) arrangerer sitt årvisse etterutdanningskurs dagene 19.-20. november over temaet «**Kristendom og naturvitenskap**». Skolene har for lengst fått nødvendig informasjon, vi bare minner om kurset. Påmeldingsfrist er 20.okt. Tlf 07 59 65 80 for eventuell etteranmeldelse.

Av programmet:

P.W.Bøckmann:

Naturvitenskap og kristendom - et gjengangerproblem?

Dr. A.R.Peacock, Oxford:

The Kindling of Divine Flame - Some Reflections on Natural Becoming, Complexity and the Humane.

Dag Dolmen:

Filosofisk/materialistisk verdensanskuelse og kreasjonisme.

A.R. Peacock:

God and Humanity: Towards a Christian Theology for a Scientific Age.

Jan-Olav Henriksen:

Skapelsestro og vitenskapelig virkelighetsforståelse.

Roald E.Kristiansen:

Naturvitenskap og kristendom i aktuell debatt.

Menighetsfakultet

har det tradisjonelle kurset for lærere i videregående skole i tiden 5.-7.januar 1994 med temaet **Livet,døden og klas-serommet - etiske utfordringer i den videregående skolen.**

De tre dagene har hver sitt tema:

Onsdag 5. januar:

Døden og etikkundervisningen.

Torsdag 6.:

Bioteknologi, politikk og etikkundervisning. På denne dagen stiller blant andre helseminister Werner Christie opp med «Bioteknologi og politikk». På ettermiddagen samme dag har Religionslærerforeningen sitt landsmøte med påfølgende «opplevelsesaften».

Fredag 7.:

Samliv i etikkundervisningen

Mer detaljert informasjon er sendt til skolene, og vil dessuten følge sakspapirene til landsmøtet.

Påmeldingsfrist er 15. november.

Påmeldingen sendes til

Det teologiske Menighetsfakultet, Gydas vei 3, 0363 Oslo.

Lars Martin Fosse:

Politisk hinduisme – et samlingsmerke som splitter

Rama og den politiske hinduismen

På formiddagen den sjette desember 1992 stormet en stor mengde fanatiske hinduaktivister Babri-moskeen i Ayodhya og brakte dermed en langvarig politisk strid til et foreløpig klimaks. I løpet av noen timer klarte de med spett og hakker å jevne bygningen med jorden. I ruinene syntes de å etterlate seg prinsippet om en sekulær stat og et knust håp om en fredelig utvikling i dette konfliktredne asiatiske samfunnet som mange fortsatt forbinder med Gandhis idealistiske ideer om religiøs toleranse og ikke-vold.

Den dramatiske begivenheten ble utløst av flere års aggressiv hindupolitikk under ledelse av Bhartiya Janta Party («Det indiske folkepartiet», gjerne forkortet til BJP) og Vishva Hindu Parishad («Det hinduiske verdensråd»). Disse ledende hinduorganisasjonene opptrer med en klar antimuslimsk og hinduteokratisk profil, og har satt dype spor etter seg i dagens indiske politikk. De står som eksponenter for den politiske hinduisme, en militant bevegelse basert på hinduiske verdier med særlig tilknytning til Nordindia og vishnuitiske miljøer. Deres sentrale symbol er krigerguden Rama, og en av deres uttalte målsettinger var nettopp frigjørelsen av «Ramas fødested» – en tomt i Ayodhya hvor keiser Babar på 1500-tallet hadde latt bygge en moské.

Rama er helten i det store eposet *Ramayana* og regnes i hinduismen som den syvende inkarnasjon – eller *avatara* – av guden *Vishnu*. Opprinnelig har han kan hende vært en idealisert *ksatriya*- eller ridderskikkelse

knyttet til området rundt Ayodhya. Men han blir tidlig betraktet som en delinkarnasjon av *Vishnu*, for så til sist å bli en full *avatara*. Mytologisk betyr dette at den høyeste gud, *Vishnu*, ifører seg Ramas skikkelse for å løse en bestemt oppgave på jorden, nemlig å bekjempe demonfyrsten *Ravana* på Lanka, senere identifisert med Sri Lanka. Ramas kone *Sita* har en lengre forhistorie som gudinne, hun ble opprinnelig assosiert med krigsguden *Indra* og ble så betraktet som en reinkarnasjon av lykkens og velstandens gudinne *Shri-Lakshmi*. Hun er blitt stående som den ideelle kvinneskikkelse i den hinduiske tankeverden. *Ramas kamp mot Ravana er en variasjon over det evige tema om det godes kamp mot de demoniske kaoskreftene som truer samfunnets orden, velstand og lykke.*

Det er dette som i eminent forstand gjør Rama og mytologien omkring ham til et egnet politisk instrument: Her finnes kraftfulle symboler og et vokabular for folkelig

politisk agitasjon med stor potensiell slagkraft. I et India preget av rivalisering mellom forskjellige befolkningsgrupper, oppløsning av tradisjonelle politiske strukturer og moderniseringsstress har den hindupolitiske bevegelsen vunnet betydelig oppslutning i deler av landet. Den er blitt et fenomen med krav på stor interesse fordi den allerede direkte og indirekte har begynt å forme indisk politikk, og fordi de politiske og sosiale følgene kan bli betydelige.

Ramakulten i middelalderen – en reaksjon på muslimsk ekspansjon

Rama-skikkelsen var umåtelig populær i indisk litteratur allerede fra det fjerde århundre etter Kristus. Politisk spilte Rama-historien imidlertid liten eller ingen rolle de første 1000 årene. Men i det tolvte århundre skjer det en endring. Hinduiske konger begynte å identifisere seg med Rama, de simpelthen ble Rama. Den amerikanske indologen *Sheldon Pollock* setter dette i forbindelse med muslimenes inntrengning på det indiske subkontinent, en prosess som var preget av stor brutalitet fra de muslimske fyrstenes side. I takt med den muslimske ekspansjonen oppstår det i Nord-India en *Rama-kult*, en kult som var i full blomstring ved slutten av det fjortende århundre. Den ble et middel til hinduisk selvbekreftelse, en ideologisk støtte i kampen mot de muslimske inntrengerne, som i sin tur ble demonisert i pakt med eposets fundamentale dikotomi mellom de gode og de onde, det guddommelige og det demoniske. Som en kontrast til demonveldet står *Ramarajya*, Ramas herredømme, den ideelle samfunnstilstand hvor alt har sin rette plass og hvor *dharma*, den religiøse og sosiale plikten, oppfylles på eksemplarisk vis. Politiseringen førte til en sterk spredning av Rama-eposet og til nye versjoner på flere regionale språk. Et konkret eksempel på hvordan muslimene demoniseres finner vi på slutten av det syttende århundre. Da omskrives Rama-eposet for Shivaji, kongen av Maharashtra, med mogulkeiseren *Aurangzeb* i rollen som *Ravana*. Når BJP og

Vishva Hindu Parishad forsøker å fremstille muslimene som demoniske, står de derfor solid forankret i en tradisjon med røtter tilbake til islamsk ekspansjonstid.

Shivaji og begynnelsen på den moderne politiske hinduisme

Shivaji skaffet seg makten blant marathene omkring 1650, og ble etter hvert en farlig motstander for Aurangzeb, den siste av de store mogulkeiserne. Han var en betydelig hærfører og gjorde utfall i alle retninger uten at de muslimske armeene klarte å tukte ham. Aurangzeb på sin side var en streng muslim. Han hadde til en viss grad forlatt sine forgjengers tolerante politikk overfor hinduene og bl.a. innført koppskatt for alle ikke-muslimer. Selv om de to fyrstene i mange sammenhenger opptrådte pragmatisk og inngikk allianser på tvers av religionsgrensene, er Shivaji blitt stående som en viktig symbolfigur både for marathisk nasjonalisme og for *hindutva*-ideologien, eller den politiske hinduisme. Det er han som har gitt navn til den ekstreme hindubevegelsen *Shiv Sena*, som har begått så mange overgrep i Bombay, og hvis aktivister ser ut til å ha spilt en viktig rolle i rivingen av Babri-moskeen i Ayodhya. Under Shivaji etableres hinduismen bevisst som statsbærende makt med hinduteokratiske tendenser. Hinduismen, som opprinnelig var en sosialt strukturende religion uten nærmere tilknytning til den politiske sfære, blir altså omformet og fornyet i møtet med islam, som har en langt mer politisk karakter.

Situasjonen på 1800-tallet: Øket sosial rivalisering

Under den første delen av det britiske herredømmet synes den fiendtlige stemningen mellom hinduer og muslimer å ha dempet seg noe. Det latente fiendskapet mellom de to grupperingene skjøt imidlertid fart på slutten av 1800-tallet. Da styrkes både hinduenes og muslimenes kulturelle og sosiale identitetsfølelse samtidig som konkurransen om sosi-

al og politisk innflytelse mellom og innenfor de to gruppene skjerpes. Denne prosessen var særlig knyttet til byene, hvor mesteparten av opptøyene og volden gruppene imellom fant sted, en tendens som fortsatt gjør seg gjeldende. Den amerikanske antropologen *Sandria B. Freitag* påpeker at indiske byer var preget av mangel på en overordnet sosial identitet, kohesjon og bypatriotisme. Byen var snarere en samling av kvarterer, opprinnelig skapt av immigrasjonsmønstre, økonomisk virksomhet og offentlige tjenester. Disse var i sin tur knyttet til slektskap, kaste, språk- og yrkestilhørighet. En av de få faktorer som knyttet innbyggerne i forskjellige kvarterer sammen, var religionen, og da særlig i form av religiøse fester. På landsbygden var mønsteret mer fragmentert og vertikalt, dominert av slektskap og patronatsforhold. Mange religiøse fester hadde bare lokal betydning og kunne vanskelig danne grunnlag for en større mobilisering. Likevel lyktes det hinduaktivister å finne et tema med bred appell til hinduer uansett bosted: Beskyttelsen av kuer. Bevegelsen til beskyttelse av kuer fikk stor gjennomslagskraft i Nordindia og dannet en felles plattform både for ortodokse og reformvennlige hinduer. Organisasjonsstrukturen knyttet sammen bysentra med de omkringliggende bygdene. Kuas status og symbolverdi gjorde den til et ypperlig samlingsmerke. Men bevegelsen førte også til skjerpede motsetninger mellom hinduer og muslimer, fordi muslimer slaktet og spiste kuer. Selv om man til dels forsøkte å beskytte kuene med fredelige midler, f.eks. med oppkjøp av slakteveg, ble muslimene likevel utsatt for et betydelig sosialt press, og den sosiale spenningen økte, en spenning som i siste instans bidro til dannelsen av Pakistan.

Hinduistisk ideologi – hinduisk selvhverdelse

Bevegelsen til beskyttelse av kuer var likevel ikke den første hinduistiske bevegelsen i nyere tid. Tidligere ute, men med mer begrenset

gjennomslagskraft, var den antibritiske bevegelsen *Arya Samaj*, stiftet i 1875, som gjorde hinduismen til en bærende del av sin ideologi. Dens stifter, *Dayananda Sarasvati*, ønsket å reformere hinduismen ved å bringe den mer i samsvar med vedaene, og han så en nær forbindelse mellom slagordene «Tilbake til Vedaene» og «India for inderne – og enda mer for hinduene». *Arya Samaj* deltok aktivt i kommunepolitikken og utnyttet der bevisst spenningen både mellom hinduer og kristne og mellom hinduer og muslimer. *Arya Samaj* støttet også sanskritiseringen av hindi, noe som bidro til at en målform som opprinnelig i stor grad var felles for hinduer og muslimer, etter hvert utviklet seg til to separate språk som riktignok har samme grammatikk, men til dels svært divergerende vokabular. *Arya Samaj*'s sentrale anliggender kan sammenfattes slik:

1. Man må vende tilbake til den rene vediske urtid, noe som vil garantere velstand, lykke og politisk fremskritt.
2. Nær knyttet til dette er forestillingen om at rett forstått dharma, dvs. de hinduistiske religiøse leveregler, må være bindende lov for alle i landet.
3. En konsekvens av denne forestillingen er den typiske hindupolitiske ideen om rensing, som har ført til mye blodsutgytelse. Den tilsier at landet må renses for religiøse fremmedelementer ved tvangsmessig gjennomføring av den sanne religion. Muslimer og kristne må rekonverteres til hinduismen.

Disse tre kravene er blitt en fast bestanddel av den politiske hinduismen. Ideen om et religiøst inspirasjonslederskap, basert på gammelindiske autoritetsforestillinger slik de kommer til uttrykk i forholdet til guruer, asketer og panditer, er også en del av den politiske hinduismens tankegods.

I 1907 ble så det ortodokse *Hindu-Mahasabha*-partiet grunnlagt. Dette var den betydeligste hindupolitiske bevegelsen i første halv-

del av dette århundre, inntil den ble forbudt i 1948 fordi Gandhis morder hadde tilknytning til partiet. Et annet ekstremt hinduparti fra begynnelsen av dette århundre er *Rashtriya Swayamsevak Sangh* («Det nasjonale selvstendighetspartiet», RSS), en bevegelse som fortsatt er aktiv i indisk politikk og har spilt en viktig rolle i den senere tids utvikling.

Sentrale ideologer i den politiske hindu-bevegelsen var *V. D. Savarkar*, som døde i 1966, og *M. S. Golwalkar*, som døde i 1974. *Savarkar*'s målforestilling kan absolutt betegnes som teokratisk. Han arbeidet for *Ram-Rajya*, eller Rams herredømme. Rams herredømme må kjempes frem, det er en fremtidsvisjon hvor det indiske subkontinentet skal forenes under hinduismens nasjonale symboler. *Savarkar* romantiserer Indias fortid og maner til rekonvertering eller fordrivelse av de muslimske okkupantene.

Dette kravet har ført til at mange hindupartier vil oppløse og okkupere den forhatte muslimske nabostaten, Pakistan, et krav som er blitt mer høylytt fra enkelt kretser i den senere tiden.

Golwalkar's tenkning er sterkt preget av *advaita*- og *vedanta*-baserte ideer, han griper med andre ord tilbake til Indias filosofiske fortid og tolker enkeltmenneskets forhold til hindusamfunnet i samme mystiske forstand som individets forhold til «den kosmiske ånd», det vil si som en del av en større organisk helhet. *Golwalkar* avviser klassekampideen til fordel for en lagdelt, men harmonisk sosial orden. Som *Dayananda* og *Savarkar* tror han på kaste som en del av tilværelsens lov. *Hindutva*-bevegelsens ideer er altså fundamentalt arkaiske og rotfestet i en fortidsromantikk som kan minne om det vi ser i muslimsk integrisme.

Gandhi – en atypisk hindupolitiker

Den politiske hinduismens fundamentale intoleranse og voldsvilje kan virke paradoksal på den som først og fremst forbinder hinduisk politikk med Gandhi, som baserte seg

på pasifistiske metoder og moralsk mobilisering i kampen mot det britiske koloniveldet samtidig som han arbeidet for større religiøs toleranse. Gandhi hadde sin oppvekst og skolegang i Rajkot, den viktigste byen på Kathiavar-halvøya. Her hadde man utviklet forskjellige politiske aksjonsformer som var spesielt tilpasset forholdene i de mange små fyrstestatene i området. Disse omfattet geriljavirksomhet, men også fredelige metoder som faste og selvskading, metoder som tok sikte på å legge psykologisk press på herskeren. Slike midler er i samsvar med vishnuittiske og jainistiske tradisjoner, hvor de har et rensende formål. Men som politisk virkemiddel er de slett ikke typiske for hinduismen, som i sin dharma-lære gir herskerne et klart mandat for krigføring og voldsutøvelse. Det synes imidlertid klart at Gandhi lot seg inspirere av disse protestformene da han utviklet sin politiske metodologi,

en metodologi som forøvrig ble avvist av flere andre grupperinger på forskjellig grunnlag. Hans visjon av hinduismen var ofte i konflikt med prestekastens tradisjonelle holdninger, og selv om han etter hvert oppnådde stor anseelse og innflytelse, døde motstanden aldri helt bort. I 1948 ble han skutt av en ung mann med forbindelser både til Mahasabha og RSS. Den mest berømte av alle politiske hinduer ble selv et offer for den politiske hinduisme.

Den politiske hinduismen i skyggen av Kongresspartiet

Tiden etter frigjøringen fra det britiske koloniveldet ble fullstendig dominert av Kongresspartiet som hadde et helt annet syn på Indias fremtid enn hindupolitikerne. Nehru baserte sin samfunnsøkonomi på ideer hentet fra Fabiansk sosialisme, hans samfunnsideal var sekulært, og til tross for grusomhetene som utspilte seg under delingen av India og Pakistan forsøkte man å skape et samfunn med like rettigheter for alle uansett religion. Men de indiske politikere ble raskt innhentet av kompleksiteten i det indiske samfunnet. Alle indiske partier må forholde seg til det faktum at India er splittet opp i en mengde kaster og etniske grupper med motstridende interesser. Dette har ført til en form for valgmatematikk hvor man søker å skape et velgergrunnlag ved å markedsføre løsninger med spesiell appell til særskilte grupper, f.eks. muslimer, lavkaster o.l. (Muslimer utgjør mer enn 20 prosent av velgermassen i ca 89 viktige valgkretser og er en viktig stemmebank for partiene, fordi de har en tendens til å stemme *en bloc*). På denne måten kan man sy sammen allianser i befolkningen som gir politikere en plattform i parlamentet. Kongresspartiet «kjøpte» f.eks. på denne måten muslimenes stemmer og kunne i mange år regne med deres støtte. BJP har bare ført denne politikken et skritt videre. Partiet søker å bygge opp en hinduisk stemmebank som går på tvers av kastergrenser og når ut på landsbygden, hvor stemmegivingen

har vært bestemt av kastetilhørighet snarere enn religion. I 1989 inngikk partiet en allianse med den ekstreme hinduorganisasjonen Shiv Sena i Bombay. Dette skjedde ikke uten motstand i partiet, hvor mange så på Shiv Sena som en ren pøbelorganisasjon. Men løsningen var en suksess. BJP fikk stor fremgang i Maharashtra.

Den militante hinduismen på 80- og 90-tallet: Religion som middel til massemobilisering.

En vesentlig forutsetning for den eksplosive økningen i støtten til BJP og andre hindupolitiske bevegelser er sammenbruddet i Kongresspartiet. Dette partiet har tapt mye av sin massebasis, ikke minst på grunn av den politikk som ble innledet av Indira Gandhi, og som gikk ut på at lokale ledere skulle utpekes fra Delhi. Dette gav i teorien ledelsen i Delhi bedre kontroll over partiet, men det førte også til at partiet lokalt mistet grepet på grasrota. Kongresspartiet etterlot seg etter hvert et politisk vakuum som andre parti-grupperinger har forsøkt å fylle. BJP er den siste kandidaten til lederstillingen i indisk politikk. Partiet samarbeider tett med Vishva Hindu Parishad og RSS.

Rashtriya Swayamsevak Sangh spiller en sentral rolle i dagens hindupolitikk. Organisasjonen driver mellom 30 og 40 andre organisasjoner, bl.a. Vishva Hindu Parishad som også spiller en viktig rolle som intellektuell spydspiss for RSS og var pådriver i Ayodhya-aksjonene. RSS har ca. 25.000 *shakhas* eller lokallag i ca. 19.000 byer. I 1989 hadde organisasjonen 1,8 millioner medlemmer, en økning fra 1 million i 1979. I tillegg er ca. 5 millioner mennesker knyttet til organisasjonen via forskjellige frontorganisasjoner. RSS angriper myndighetene for unnfallenhet mot minoriteter og har et aggressivt forhold til muslimer og kristne.

Organisasjonen distribuerer kart hvor Afganistan, Pakistan, Nepal, Sri Lanka og Bangladesh vises som del av et Stor-India. Den står svakt i Sørindia, men har hatt en

viss fremgang i Kerala, hvor den har oppgitt sin høykasteprofil og forsøkt å vinne tilhengere ved å støtte *haryans*, eller uberørbare. RSS har satt seg som mål å danne regjering i Delhi innen år 2000.

Bhartiya Janta Party er en etterfølger etter det gamle høyreorienterte hindupartiet *Jan Sangh*. Partiet led et sviende nederlag ved valget i 1984, da det bare fikk to representanter i Lok Sabha (parlamentet). Partiet hadde da forsøkt å følge en moderat linje, uten at dette ga uttelling. Lal Krishan Advani ble så valgt til ny partileder i 1986. Han reorganiserte partiet og vendte tilbake til den harde hindusjåvinistiske linjen. Mange av de ledende kadrene i partiet har hatt tilknytning til RSS, bl.a. Advani selv, som i fire år også var leder for Jan Sangh.

Ayodhya

Ayodhya-saken går tilbake til 1950, da en rekke spørsmål ble lagt frem for retten, bl.a. om stedet virkelig skulle oppfattes som Ramas fødested, og om hinduene hadde rett til å dyrke sine gudebilder der. I 1984 startet så VHP en bevegelse for å befri tomten hvor Babri-moskeen stod. Dermed var striden igang, og situasjonen tilspisset seg gradvis med stadig mer aggressive utfall fra hindu-ekstremistene. BJP, som trengte en god symbolsak, valgte å støtte bevegelsen. Saken om Ramas fødested skulle sveise hinduene sammen og samle det splittede landet bak en nasjonal mytose. Det som fulgte kan leses om en studie i Machiavelliansk politikk.

Oppskriften var en suksess. Ved delstatsvalgene i 1989 fikk BJP hele 82 plasser i parlamentet. I 1990 kom så den fatale beslutningen fra daværende regjeringssjef *V. P. Singh* om å gjennomføre *Mandal*-kommisjonens anbefalinger om kvoteordninger for forskjellige kategorier underprivilegerte ved ansettelse i offentlig sektor. Den offentlige sektor i India er meget stor, i 1989 var hele 18.5 millioner mennesker sysselsatt der, mot 7,4 millioner i industriell virksomhet i privat sektor. Regner man med slekt og familie,

betyr dette at ca. 100 millioner mennesker direkte eller indirekte er økonomisk avhengige av offentlig sektor. Beslutningen førte som ventelig var til voldsomme protester fra mellomkastene og omfattende opptøyer i Nordindia. Flere studenter satte fyr på seg selv. Her måtte BJP trå varsomt. Partiet hadde selv gitt støtte til Mandal-kommisjonen for å tekkes lavkastene og trengte en avledningsmanøver. Man valgte å fokusere på Ayodhya. Advani annonserte at han ville lede en 10.000 kilometer lang *Rath Yatra* eller kampanjereise fra Gujarat til Ayodhya og støtte VHP som ønsket å starte byggingen av tempelet den 30. oktober. Den 30. oktober og 2. november var det så store sammenstøt i Ayodhya mellom hinduaktivister (*kar sevaks*) og politiet. 26 mennesker mistet livet. Disse ble æret som martyrer, og deres aske ble transportert rundt i landet før den ble senket i Ganges. Episoden førte til stor sympati for BJP og styrket partiet, men Advanis rath yatra ble i en rapport fra den indiske etterretningstjenesten holdt ansvarlig for den etniske uroen som fulgte.

I 1991 går VHP et skritt videre og krever at ikke bare tempelomten i Ayodhya skal befris, men også tilsvarende tomter i Mathura og Benares. Dermed klarer man å bringe inn to andre populære guder fra det hinduiske panteon, nemlig Krishna og Shiva. Ved nyvalget i 1991 får så BJP igjen stor fremgang og 117 plasser i parlamentet. Den såkalte «*safranbølgen*» truet med å skape et vannskille i indisk politikk ved for første gang å etablere et funksjonsdyktig og ideologisk særpreget alternativ til Kongresspartiet. Dersom høyre og venstre kan defineres i henhold til om man godtar eller forkaster den nehruvianske konsensus, da representerer Kongresspartiet venstre og BJP høyre. Men så begynte partiet å få vanskeligheter. Det oppstod fraksjonsstridigheter og splittelser både i BJP og Shiv Sena, og BJPs delstatsre-

1) Henspiller på den safran- eller okergule fargen som hellige menn gjerne kler seg i.

gjeringer gjorde det elendig. I april 1992 var Kongresspartiet igjen på vei oppover på meningsmålingene. BJP som hadde skjøvet tempelsaken i bakgrunnen en tid, valgte nå å fokusere på Ayodhya igjen. Man trengte en konfrontasjon for å styrke moralen i rekkene. RSS satset nå på sosialt arbeid blant underprivilegerte. I og med at offentlige velferdstjenester var på retur, regnet organisasjonen med at løfter om brød ville gi større uttelling enn løfter om frelse. RSS hadde på dette tidspunkt 2,7 millioner medlemmer. Den hadde åpnet mer enn 5.000 skoler rundt omkring i landet, og stimulerte til kamp mot uberørbarhet. Dette møtte en viss motstand fra høykastehinduer, men organisasjonen hadde lenge vært anklaget for å representere urbane brahminere og banias, eller kjøpmenn, og ønsket å skaffe seg et bredere grunnlag.

BJPs langvarige manipulasjon av tempelsaken førte omsider til at Babri-moskeen ble ødelagt. Likevel viste en meningsmåling tatt opp etter ødeleggelsen av moskeen at det var store regionale forskjeller i folks syn på episoden. BJP fikk en klar gevinst i nord. Partiet ville fått ca. 50 nye mandater i et valg og ligget på 170 representanter i parlamentet. Den viktigste fremgangen kom i hindubeltet, særlig i Uttar Pradesh og i Bihar. Men i sør var det ingen fremgang å spore. Der ville BJP ikke fått mer enn 5% av stemmene. Tempelsaken har i realiteten satt hindu opp mot hindu. Mens brahminene står solid bak BJP, er ksatriyaer og vaishyaer delt på midten. De tilbakestående kastene og stammene støtter hovedsaklig Kongresspartiet eller National Front-Left Front-koalisjonen. Snau 40% av de spurte aksepterte ødeleggelsen av moskeen, mens 52,6% var imot. Også her er det et skille mellom sør og nord:

I nord støttet 54,2% ødeleggelsen, mens 70,8% av de spurte i sør tok avstand fra den.

BJPs gevinst var altså ikke ubetinget. Men den var mer enn stor nok til tvinge andre politikere til å ta hensyn til hindusjåvinnistiske holdninger og krav. På sett og vis er det et paradoks. Som den tyske indologen *Heinrich von Stietencron* har påpekt, er hinduismen snarere en kultur enn en religion. Hinduismen er delt inn i en lang rekke sekter med vishnuisme og shivaisme som de to viktigste. Det er betegnende at shivaitiske miljøer har gitt liten støtte til Ayodhya-saken. Det er derfor nå viktig for BJP å finne saker som ikke har spesifikt vishnuitisk og nordindisk appell, ellers truer den politiske hinduismen med å dele India i to. Den antimuslimske propagandaen har liten gjennomslagskraft i sør, hvor islam spredte seg fredelig med handelsveiene, og hvor forholdet mellom de to religionene stort sett har vært ukomplisert. Men hinduismen som politisk kort er likevel blitt liggende på bordet. Det er et kort som kan få betydning i flere år fremover. Opptøyene og volden knyttet til Ayodhya-saken tyder dessverre på at hver gang noen velger å spille det, må man regne med at det vil flyte blod.

Lars Martin Fosse,
stipendiat ved Institutt for
østeuropeiske og orientalske
studier ved Universitetet i
Oslo.

Adr.
Postboks 1030, Blindern,
0315 Oslo.

Dag Tjemsland

Sathya Sai Baba: En guru for massene

Et første inntrykk

Auoohm, auuooohm, aauuooohm... Shanti, shanti, shaantii... Over 100 000 mennesker sitter musestille på det støvete grusdekket. Ansiktene er alvorlige og andaktsfulle, øyene forventningsfulle og spente. Alle strekker hals for å kunne se hva som skjer fremme på den store scenen. Og der, ut av den luksuriøse, granatrøde Mercedes'en stiger en merkelig skikkelse.

Det er en liten, forsiktig og nesten feminin mann, kledd i en hvit, fotsid kjole. Om kranset av et kullsort, krusete afrohår ser man et ansikt som mest av alt gir assosiasjoner til hodet på en frosk. Fedtlatet, klumpete, med en bred nese mellom to intense, kraftfylte og sorte øyne. Han beveger seg grasiøst mot de forreste rekkene med paralysererte mennesker, det er nesten som om han svever et par centimeter over bakken. Han rekker hendene majestetisk ut over forsamlingen og gjør noen bevegelser som om han stryker over de usynlige luftstrømmene. Mens publikum er like stille, går han sakte opp trinnene til en talerstol og myser granskende ut over forsamlingen. Så lyder stemmen ut over menneskemassen. En svak, klagende og messende sang som på et pludrende og boblende språk sender sitt budskap ut over det tropiske landskapet, og gir ekko tilbake mellom de runde fjellknausene.

Profet i eget land

Den mannen vi nå skal stifte et nærmere bekjentskap med, er i dag den mest populære og innflytelsesrike guru i India og med internasjonale avleggere. Bare i lille Norge er der tre grupper – i Oslo, Rjukan og Kristiansand – som samles hver torsdag for å

syngre bhajans (hinduiske lovsanger) til sin guru og Gud. Totalt regner man med at han har 50 millioner tilhengere over hele verden, og at han gjennom Sai Organisation som er representert i over 90 land kontrollerer et imperium til en verdi av nesten 4 milliarder kroner. Hans innflytelse i indisk samfunnsliv går helt til topps; både president Sharma og statsminister Narasimha Rao foruten en mengde andre mektige personer hører til dem som gjerne kysser hans guddommelige lotusføtter. Overalt i India kan man se bilder av han; på instrumentkonsollen i busser og drosjer, i butikker og private hjem. 160 km utenfor byen Bangalore i sør-India har han omskapt en ubetydelig, liten landsby – hans fødested Puttaparthi – til et pulserende senter med egen flyplass, et sykehus til en verdi av en halv milliard kroner, skoleinstitusjoner fra førskole til universitet, en stor stadion, planetarium og et stort interreligiøst museum. For å illustrere hans innflytelse kan vi fortelle at da undertegnede oppholdt seg i Puttaparthi under den femte Sai verdenskonferansen i 1990, traff vi rent tilfeldig en journalist fra Indian Express, Indias største avis. Vi hadde registrert mangelen på kritisk journalistikk om Sai Baba, og spurde om han var «devotee»? «Ja, selvfølgelig, det hadde han vært i mange år, og han hadde personlig bedt redaktøren om å få dra til feiringen for å skrive om sin guru!

Et annet eksempel på hans innflytelse kan være utdannelsessektoren: De siste 25 år har det vært drevet et annerledes skolesystem i Puttaparthi, hjemstedet til Sai Baba. Det er bygget på 5 felles-menneskelige verdier som hevdes å være felles i alle religiøse systemer: Sathya = sannhet, dharma = rett moral, ahim-

Sai Baba med sitt nye kjøretøy.

sa = ikke-vold, prema = kjærlighet, og shanti = fred. Med dette fundamentet blir det så skapt en total-integrasjon av undervisningen der intellektuell, fysisk og åndelig fostring utgjør en helhet. I 1981 ble det startet opp utdanning på universitets-nivå, med mulighet for å ta Masters Degree (en slags doktorgrad). Studentene blir selvsagt disiplinert i meditasjon og bønn, og alt skjer i total hengivelse til Herren Sai Baba. Dette skolesystemet har av en eller annen grunn blitt adoptert som et mønsteropplegg for skoler over hele India, og lærere utdannet i Puttaparti er ettertraktet i skoler over hele landet. I Thailand kan det synes som om regjeringen har fullstendig falt for denne mannen; for eksempel ble 47 000 skolelærere i 1990 uteksaminert på et opplegg bygget på de 5 felles menneskelige verdier. I Malaysia ble det samme sommer arrangert en konferanse der tusenvis av deltakere fra hele verden utdypet disse verdiene gjennom drama og teater.

I India kjenner man godt til fenomenet med særlige hellige menn; Sadhuer, rishier og guruer. Menn som etter å ha trukket seg tilbake fra denne verden inn i skoger og grotter, gjennom meditasjon og yoga har oppnådd en spesiell åndelig status. De lærer å beherske overnaturlige krefter, og har fått åpenbart en særlig visdom om den individuelle sjels befrielse fra livssyklusen og realiseringen av det altomfattende guddommelige prinsipp, Brahman.

Etter et skorpionstikk som 14-åring fikk Sai Baba et syn i trance; han skulle bruke livet til utforskelse av Brahman, og hjelpe andre til å oppdage Brahman i seg selv. Men han ble først kjent for sin evne til å materialisere godterier og frukt, smykker og ringer ut av løse luften for sine kamerater. Også i dag er det dette faktum som skaper størst nysgjerrighet og flest myter rundt Sai Baba, og på sine daglige darshan's («møte med Gud») og private audienser faller det alltid noe vibhuti (hellig aske), ringer, o.l. til glede for disiplene.

Det daglige liv

For de mest ivrige starter en dag i ashramet i Puttaparti i 4-5-tiden med at man går noen runder rundt det store tempelet mens man fremsier korte mantra og synger bhajans (hinduiske lovsanger). Klokken halv syv om morgenen er det så klart for dagens første darshan. Det skjer på den måten at man sitter i sirlig ordnede rekker inne på templeområdet mens forsiktig indisk musikk sildrer ut av høytalerne. Så kommer SSB og formelig glir rundt på plassen mens det ser ut som han snakker med usynlige vesener. Her og der materialiserer han noe vibhuti med enkle håndbevegelser, eller så tar han imot alle brevene som blir rullet fram til han. Etter darshan blir noen heldige som regel plukket ut til personlig intervju. Denne samme seansen gjentar seg også klokken halv fire

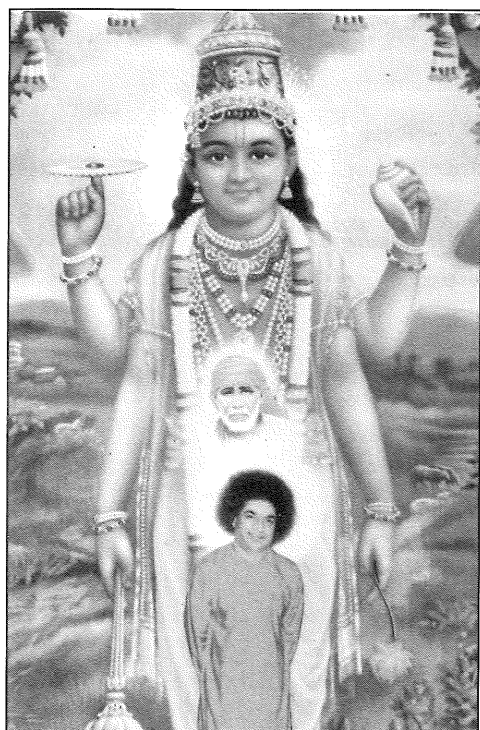
Innenfor ashramet, som forøvrig ligner en samling mammutstore, pastellfargede amerikanske fødselsdagskaker, skal menn være kledd i hvitt og kvinner skal være heldekete, helst i sari. Hvor man enn går i området blir man møtt med vennlige, men bestemte ordrer fra alle de frivillige medarbeiderne om hvor man kan gå og ikke gå; alt etter om man er «gents» eller «ladies». Denne apartheidpolitikken går så langt at man har to adskilte køer t.o.m. ved iskiosken! Røking og alkohol er forbudt, og man skal snakke minst mulig sammen. Denne moralistiske livsstilen skal skape idealmennesket med en perfekt og lytefri livsførsel, og som bare har en tanke for seg: Å arbeide på sin egen guddommeliggjørelse. Man skulle tro at det på et slikt sted var en særlig harmonisk og elskelig atmosfære. Men var det noe som gikk igjen på den 5 dager lange verdenskonferansen i forbindelse med Hans fødselsdag, så var det medlemmene sine egne opplevelser med hvor lite kjærlighet det hersket i grupper og sentre rundt om i verden. I ashramet virker det som om nestekjærligheten høyst strekker seg til køen for å få møte Baba. Der kan det utvikle seg de rene slåsskamper for å få den beste plassen.

Man blir oppfordret til *ikke* å gi til tiggerne utenfor porten. Det er særlig vanskelig å akseptere på et sted som på den ene siden samler de verste krøplingene i India, og på den andre siden de mest blaserte Hollywoodfruer med lyserød lebestift, store solbriller og gullkantet sarier. Det blir sagt at ashramet har et særlig sted hvor de tar seg av de fattige. Det stedet har ennå ikke latt seg lokalisere, og ingen kan si hvor det er.

En mirakelmann kan ofte også helbrede, og det første og største ønsket mange har når de kommer til ashram'et i Puttaparti, er å bli kurert for sine plager. Venner og familie hjemme i Vesten har fortalt om denne helbrederen. Etter at Sai Baba viser seg i drømme, eller på andre måter gir «tegn», er det alt å vinne og ingenting å tape på å dra til India. Tror man. Det er likefullt mange som aldri blir bedre, tvertimot blir møtet med indisk kultur og andre frustrerte og skuffede mennesker til en forsterkningsfaktor på allerede eksisterende personlige problem.

For mennesker i den vestlige verden, med tradisjon på skepsis og logisk argumentasjon kan det høres noe svermerisk ut å fly til villmarken i Sør-India fordi en mann der utfører mirakler. Og det er heller ikke hovedpoenget. Menneskene man treffer i ashramet fra Tyskland, Italia, England, Australia, USA, og en og annen skandinaver, er slett ikke svermeriske og uintelligente mennesker. Som en tysk universitetslærer i filosofi uttrykte det: «Vi er vel alle til syvende og sist kun på jakt etter den ene og ekte kjærligheten. Jeg kan merke denne kjærligheten, denne guddommelige kjærligheten, strømme ut fra Sai Baba.» Og tilsynelatende er det denne holdningen som preger menneskene her. Utdannede og siviliserte middelaldrende kvinner og menn som leter etter meningen med livet.

Det betyr ikke at man ikke kan finne sosiologiske og psykologiske forklaringsmodeller: Den største gruppen fra Vesten blir dannet av kvinner i 40-50 årsalderen. Som Eva fra Italia uttrykte det: «Etter at barna var

Prema Sai Baba, den neste inkarnasjonen etter Sathya Sai Baba (som selv har materialisert bildet).

fløyet fra redet, og min mann har forlatt meg, var det på tide å finne en mer meningsfylt måte å leve på.» I en tid hvor familierelasjonene smuldrer opp i hele den vestlige verden, er mange på leting etter et ekte manns- og farsideal. Det kan synest som om Sai **Baba** («pappa») kan fylle et slikt behov.

Dette prinsippet med guddommelig disiplin kan gi skremmende assosiasjoner. Når man på stadion blir bedt om å sette seg i stedet for å stå, og så vennlig spør hvilken forskjell det gjør når utsikten allikevel ikke blir sperret for noen bak, får man det hissige svaret i retur: «Å stå eller ikke stå er ikke spørsmålet, *disiplin* er spørsmålet.» Eller som en av møtelederne under verdenskonferansen uttrykte det: «Sai Baba's ord er Guds ord. Om han ba meg om å stå på hodet en hel dag, ville jeg gjøre det!»

Guddommelig inkarnasjon

Sathya Sai Baba fremsetter på en enestående måte sin løsnings på det evige problem med religionenes ulikhet og de konflikter som derav følger. Foruten å representere flere indiske guder (se nedenfor) gjør han også krav på å representere islam's Allah, og for de kristne hevder han å være den som sendte Jesus, og fullbyrdelsen av profetiene om Jesu gjenkomst. Dette er i høyeste grad et dristig prosjekt, og Sai Baba løser det ved å oppfordre folk til å bli i sin egen tradisjon og nå til en «dypere» forståelse av ens egen religion. Dette er forøvrig i god hinduisk tradisjon, som helt siden ariernes invasjoner i Nord-India for 6-7 000 år siden romslig og rolig har inkorporert de fremmede guder i sitt pantheon. Deretter foregår det en sakte transformering av kulten og de hellige skrifter slik at det passer inn i den hinduiske kontekst.

For kristendommens vedkommende medfører det et totalt annerledes Jesus-bilde, der Sai Baba kommer med korreksjonene til alle de forandringer som er gjort i Bibelen opp gjennom århundrene. Det kan han gjøre fordi han var den som sendte Jesus, Bibelens guddommelige Far. M.a.o. hevder Sai Baba at Jesus begynte sin religiøse søkning med å erklære seg som «Budbringer fra Gud». Men etter å vært i de Himalayiske klostre, i Kashmir og andre sentre for østlig askese og filosofisk utforskelse, returnerte han til Palestina og erklærte seg som «Guds Sønn». Han hadde oppdaget, som vi alle har muligheten til, det guddommelige i seg selv. Et utsagn tillagt Jesus er mye sitert av SBB: «Alt er Ett, min Sønn, vær likedan overfor alle». Dette hørte også Jesus som en røst fra himmelen da han hang på korset. Når Pilatus forhører han før korsfestelsen, svarer Jesus med en lang forsvartale, hvor han benekter at den eneste veien til Gud går gjennom han selv. Tverimot, han har bare gitt én nøkkel av de mange nøkler som åpner opp til Gudsrealiseringen.

Denne bruken av Jesus og andre kristne symboler sammen med den helt spesifikke

fortolkningen av Bibelen gjør at de mange vestlige tilhengere kan føle seg mer hjemme i Sai-organisasjonen og ashram'et i India. Julehøytiden er for eksempel en stor begivenhet for alle de vestlige tilhengerne, hvor de synger sanger som «Sailent Night, Holy Night». La oss her gi et eksempel på hvordan SSB ser på seg selv som en oppfyllelse av bibelske profetier: «Da så jeg himmelen åpen, og se: Der var en hvit hest! Han som red på den, heter «Trofast og Sannferdig»...Han er kledd i en kappe dypet i blod...» (Ap 19, 11.13) «Johannes (Døperen) sa: Se, der er Guds lam, som bærer verdens synd.» (Joh 1, 29) «Deretter så jeg en skare så stor at ingen kunne telle den, av alle nasjoner og stammer, av alle folk og tungemål. De stod foran tronen og Lammet, kledd i hvite kapper og med palmegrener i hendene.» (Ap 7,9)

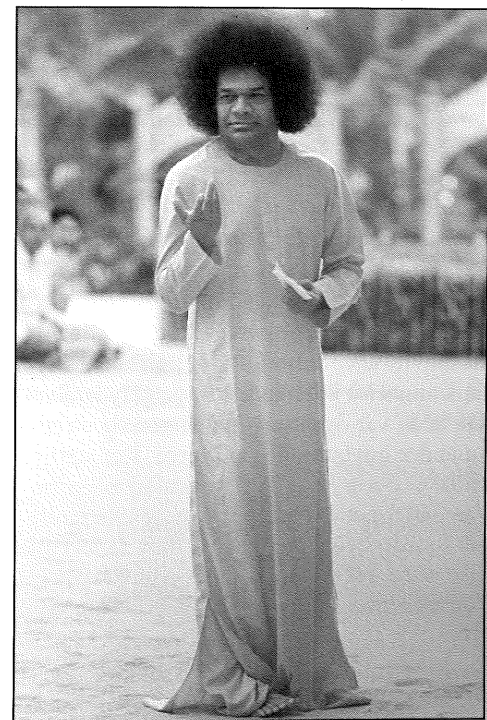
SBB's interpretasjon (fritt gjenfortalt): Jeg har samlet en folkehop fra alle verdens raser, stammer, nasjoner og språkgrupper. Her i Prashanti Nilayam («fredens bolig») er alle menn kledd i hvitt. Jeg har en hvit Mercedes og en sølvfarget festdning. Min kjole er alltid rød-orange, og mitt navn er **Sathya** («Sannhet») **Sai** («helgen», eller enn sammenstilling av stavelser for mask. og fem.) **Baba** («pappa»). Lyden av lammet er ba-ba, og det krushårete, ullne ba-ba er dette krus-hårete Baba.

Sathya Sai Baba er den andre i rekken av en «Sai Baba-trilogi», der den forrige inkarnasjonen var Shirdi Sai Baba, en guru som prøvde å forene muslimer og hinduer i Nord-India til han døde i 1918. Etter Sathya Sai Baba som visstnok skal leve til han blir 95, kommer den tredje og siste i rekken: Prema Sai Baba. Sathya S.B. har allerede offentliggjort et bilde av en hvit mann med langt hår og skjegg, som et middelalderlig Jesusportrett. Når Prema S.B. åpner seg som verdenshersker vil nålevende S.S.B. gjennom sine disipler og sin organisasjon allerede ha etablert fred og harmoni på jorden.

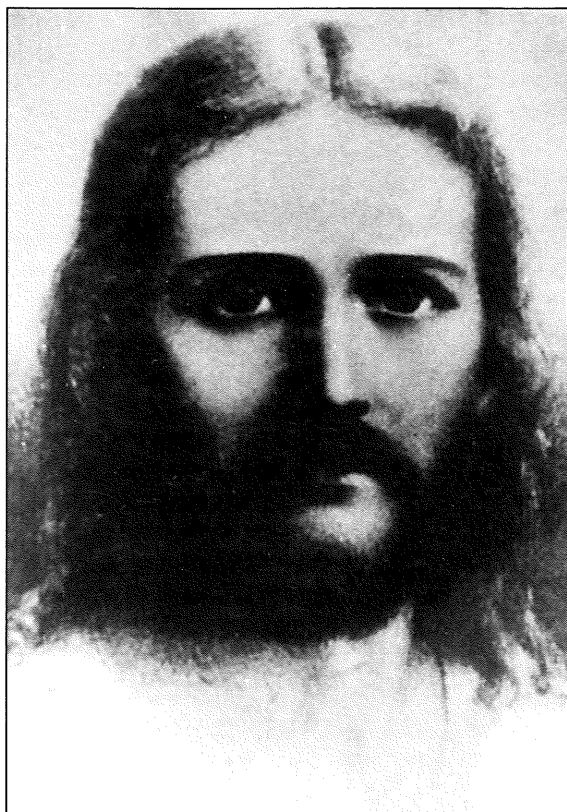
I hinduisk religion inkorporerer han alle

nålevende tradisjoner ved å erklære seg som den tiende avatar av guden Vishnu, etter populære avatarer som Rama, Krishna og Buddha. Denne siste avataen blir kalt Kalki-Avatar og skal ifølge legendene gjøre slutt på Kali-Yuga ved å gjenetablere fred og harmoni på jorden. I vedisk evolusjonsteori operer man med sykluser bestående af 4 tidsaldre, yuga, fra den gyldne tidsalder, varende 1728 000 år, til Kali-Yuga, som varer 432 000 år, og hvor alt blir verre og verre og hvor det ender med at vi spiser småbarn o.l. Vi lever altså i sistnevnte, men ifølge vedisk astrologi og historieforståelse har vi fremdeles 427 000 år igjen!

Det samme oppnår han, når han erklærer seg som inkarnasjonen av Shiva og Shakti i union. I følge en legende (produsert og fortalt av SBB) skal Shiva ha profetert at han ville bli inkarnert i Shirdi S.B., Shiva og Shakti i Sathya S.B, og Shakti alene i Prema S.B.

Sai Baba i velkent positur under darshan.

Sathya Sai Baba i direkte nedadstigende linje fra guden Vishnu og Shirdi Sai Baba. Indisk plakat.

Skandaler presser på

Det siste året må ha vært et vanskelig år for SSB og hans store tilhengerskare. To alvorlige hendelser har ristet Prashanti Nilayam i grunnvollene. 29. august i fjor deltok SSB på en innvielsesseremoni for et palass for bryllupsinnngåelse i den indiske byen Hyderabad. Til stede var også statsministeren og en rekke andre høytstående politikere. Det statlige indiske fjernsynselskapet foruten noen private videografer hadde fått en sjelden mulighet til å forevige det hele på film. Det skulle vise seg å bli et opptak med skjebnesvangre konsekvenser. Som han pleier å gjøre ved slike anledninger, «produserte» SSB et gullkjede ved å liksom stryke med hånden over usynlige lufstrømmer. Han hadde enda en gang tilsynelatende produsert et mirakel.

Men bare tilsynelatende, for da filmfolkene avspilte opptakene etterpå, kunne de tydelig seg at hans personlige assistent på en klønete måte stakk lenken inn i hånden på SSB en stund før «miraklet». SSB lukket så hånden om lenken og åpnet den først for en forbauset forsamlingen noe senere. Da denne skandalen på filmrullene ble oppdaget, bestemte fjernsynsledelsen at alle kopier i det statlige fjernsynselskapet straks skulle ødelegges, og selve master-tapen ble forsegleet i arkivet for å bli ødelagt senere. Men de private videografene fikk i skjul distribuert sine kopier flittig i Hyderebad. Omsider fikk avisen *Deccan Chronicle* tak i historien og trykket den med de avslørende bildene på SSB's sekstisyvende fødseldag 23 november i fjor. Det underlige er imidlertid at mange andre medier har svart med øredøvende taushet på avsløringen. For eksempel har *INDIA TODAY* – India's svar på *Time Magazine* – ikke nevnt historien med ett ord.

Nå i sommer har magasinet derimot viet spalteplass til en enda mer dramatisk og også blodig skandale. 6. juni ble nemlig SSB utsatt for et væpnet attentat som han såvidt unnslopp med livet i behold inne i sitt eget tempel. Det gjorde imidlertid ikke to av hans nærmeste medarbeidere, og da politiet senere stormet det rommet de fire attentatmennene hadde forskanset seg i, skjøt de liksom så godt ned og drepte alle fire. De fire mennene var kun bevæpnet med kniver. Politiets opptreden var i seg selv skandaløst nok, men det som er inteessant for oss i denne sammenhengen er å se litt nærmere på hvem som stod bak attentatet og hvilke motivasjoner som lå til grunn. Det viste seg nemlig at de fire mennene hadde vært ivrige og pliktopplyllende tilhengere av SSB i mange år. Den eldste av dem, Suresh Prabhu (42 år), var en

mann som ifølge hans kone alltid søkte SSB's velsignelse i alt han foretok seg. Etter at de ble gift har familien Prabush bodd i ashramet i 13 år og deres tre barn studerte alle på ashramets egne skoler. Hver gang Suresh kom tilbake fra sine turer på sjøen, ventet han alltid trofast på SSB's tillatelse til å vende tilbake til skipet. Det var som hans kone uttrykte det: «Hvorfor skulle mannen min ville drepe sin egen gud?» Den skjebnesvangre kvelden ble han bedt av broren Vijay om å gjøre sikkerhetstjeneste i tempelet. Denne broren Vijay var sjef for sikkerhetstjenesten og er nå ettersøkt i hele India som hovedmistenkt etter at han ble sporløst borte etter attentatet.

Enda merkeligere er det at E. K. Suresh (32), som hadde vært tilhenger av SSB i 15 år, skulle være blant attentatmennene. De siste månedene hadde den arbeidsledige Suresh hver natt overnattet i tempelet sammen med andre frivillige for å passe på SSB. Den 6. juni tok han sin madrass med som vanlig for å vokte SSB i tempelet. Moren sier: «Suresh var slik en trofast tilhenger. Han hadde avslått flere ekteskaps- og jobbtilbud fordi Swami fortalte at han skulle ta seg av ham.» Han var ganske frittalende om forholdene i ashramet, og var derfor på kanten med ledelsen. De to andre attentatmennene, N. Jagannath (29) og K. Sairam (22) hadde begge vært tilhengere av SSB fra barnsben av. En ytterligere komplikasjon i etterforskningen er funnet av 500 gram cyanid og tre eksplosiver inne i tempelet. Mange heller til teorien om at attentatet var del av en større konspirasjon, som endatil kan gå utover rivaliseringen mellom to grupper tilhengere inne i selve ashramet. Noen hevder at utenlandske interesser kan ha planlagt et angrep for å fjerne India's fremste gudemann og ødelegge den gigantiske institusjonen han har blitt lede for. Giften kunne da bli brukt til å forgifte drikkevannet, og eksplosivene kunne ha sprengt store deler av Prashanti Nilayam («Fredens Bolig») i luften.

Ifølge *INDIA TODAY* av 30. juni og 15. juli

har livet i ashramet allerede vendt tilbake til det tilsynelatende normale. De mange hundre tilhengere som bor der permanent møter som vanlig opp til den daglige darshan hvor SSB blir møtt med den samme tilbedende sangen som alltid: «Sai Baba, Sai Ram». Men den strenge og stille fasaden slår mange sprekker: SSB har enda ikke uttalt et eneste ord om hendelsen, og i ashramet er alle tause i frykt og mistenksomhet. Kritikere peker på at et menneske som påstår å være inkarnasjonen av Gud, burde kunne ha forutsett angrepet som kostet hans private sjåfør og kokk livet. SSB ble reddet av en innbruddsalarm som bare burde være nødvendig for vanlige dødelige, og han har tydeligvis noe å frykte, blir det sagt. Men med bakgrunn i den historiske utviklingen for andre guruer som har blitt utsatt for lignende skandaler, er det lite sannsynlig at SSB's posisjon som den mest innflytelsesrike hindu-guru verden idag kjenner, vil bli rokket ved. Når stormen har lagt seg, vil SSB trolig være minst like populær som det han har vært fram til i dag.

Kilder:

INDIA TODAY, 30. juni & 15. juli
Humanist, nr. 3 – 1993
The Modern Rationalist, januar 1993
Sathya Sai Speaks, vol. I-XI
Sathya Sai Baba: *On Christ and Christianity Words of Jesus and Sai Baba*
James A. Beckford (ed.): *New Religious Movements and Rapid Social Change*
Lis Andersen: *Min rejse til Sai Baba*
John S. Hislop: *My Baba and I*

Dag Tjemsland,
stud. theol., religionshistorie
mellomfag med studier
i India & Nepal.

Adr.:
Seiliduksgata 23, 0553 Oslo
(Tyskland 1993-94)

Terje Breisteinlien:

Bhajan i Bergen

Denne artikkelen gir en beskrivelse av en familiebasert hindugruppes religiøse praksis i Bergen, i perioden 1984-86. Guru Sathya Sai Baba er sentral (se forrige artikkel). Presentasjonen er basert på aritkkelforfatterens hovedoppgave i religionshistorie fra 1986.

Mitt første møte med gruppen fant sted i 1984, og det var på denne tid jeg for første gang deltok på deres religiøse seremoni, *bhajan*.

Familiene utgjør ingen homogen sammenheng. De kommer fra forskjellige steder i India, Sri-Lanka og Uganda. Gruppen representerer varianter av en felles kulturell tradisjon. Variantene er differensiert i henhold til kaste, religiøse samfunn, lingvistiske og regionale grupperinger og familietradisjoner.

Selv om familiene har ulik bakgrunn, er det viktig for dem å komme sammen til et religiøst og kulturelt samvær en gang i måneden.

En viktig drivkraft er også ønsket om at deres barn på denne måten skal få del i et hinduistisk miljø. Overføringen av religiøse og kulturelle verdier er med på å gi barna en hinduistisk identitet. Opplevelsen av et slikt miljø, både religiøst, kulturelt og sosialt, gir deltakerne en følelse av tilhørighet som går på tvers av regionale, etniske og språklige skiller.

Bhajan

Bhajan betyr «hengivne hymner» og disse hymnene rettes mot en rekke guddommer.

Bhajan spiller en viktig rolle i *bhakti*-sammenheng (frelsesvei som betoner inderlig kjærlighet til Gud). Mange av informantene har uttalt at *bhakti-marga* (vei) er den mest ideelle frelsesvei i moderne tid da det er vanskelig å underkaste seg hinduismens strenge regler for rett atferd. Det er under *bhajan*-sammenkomstene at *bhakti* uttrykkes med sang og inderlig kjærlighet til Gud.

Bhajan i Bergen er en Sathya Sai Baba-*bhajan*. Sathya Sai Baba er en nålevende guru fra Putthaparathi i Andrah Pradesh som hevder å være en inkarnasjon av Shiva. Han er kjent for sine mirakler, og han er kanskje en av de mest kontroversielle guruene opp gjennom tidene. Guruens rolle er framtrepende i kultsammenheng.

Alle informantene uttrykker at *bhajan* er en svært viktig del av deres liv, selv om ikke alle har et hengivent forhold til Sathya Sai Baba.

Forberedelse til *bhajan*.

Det er kvinnene i arrangørfamilien som tar seg av de praktiske gjøremålene i denne anledning. Leiligheten vaskes og møbler settes til side slik at folk kan få plass på gulvet. Ulltepper blir lagt på gulvet for å markere det «hellige sted» som stuen blir omgjort til under denne stunden. Til alter benyttes stuebordet som blir dekket med hvit duk. Det er husmorens oppgave å sørge for at dette blir gjort i stand. Gudebilder blir hentet fram. Annet tilbehør er sanghefter, cymbaler, røkelse, oljelampe, friske blomster og *prasad* (det hellige måltid), som under hele seremonien er plassert på alteret. Denne maten blir tilberedt av husmoren.

Alteret og dets objekter.

Alteret er plassert i østlig retning som knyttes til soloppgangen. I følge tradisjonen vender ofte folk seg mot øst når de skal be.

På alteret er alltid de samme gudebildene til stede. De har sine faste plasser. Sathya Sai

Baba er tilstede gjennom to bilder. På det ene sitter han i en slags meditasjonsstilling, mens det andre er av hans føtter. Disse bildene er plassert på hver sin side slik at de på den måten omslutter alteret. Det finnes også et bilde av Jesus. Guden Subrahmanyam er representert sammen med påfuglfjær som er plassert bak bildet. Videre finnes bilder av Lakshmi, Saraswati, Ganesh og Shiva/Shaktis manifestasjon, *linga-yoni* (fruktbarhets-symbol). Det er også to statuer, den ene av Shiva og den andre av Rama og Sita. I tillegg finnes to små skåler med henholdsvis sandalolje og *vibhuti* (hellig aske), *arati*-lampen (en oljelampe som brukes til rituell sirkulering over alteret), blomster og *prasad*. Sammen utgjør disse objektene de såkalte *upacara* (ting som gleder guddommen)

Hymnene.

Sangene som synges under seremonien i Bergen brukes i Sathya Sai Baba-*bhajan* verden over. De skiller seg ikke stort fra hymner brukt i andre typer *bhajan*, men Sathya Sai Babas lovpriser i flere av dem.

Det er interessant å merke seg at det ikke bare er indiske guder som lovprises, men også Allah, Jesus og Zoroaster. Et av versene lyder slik:

RAMA HARE SAI KRISHNA HARE
SARVA DHARMA PRIYA SAI HARE
ALLAH ISHVARA SAI HARE
GRANTHA YESU PUJYA HARE
ZOROASTRA MAHAVIRA SAI HARE
SARVA DHARMA PRIYA SAI HARE

Dette verset illustrerer Sai Babas budskap. Alle guder representerer det samme mål selv om de legger vekt på ulike frelsesveier.

Sangene består hovedsakelig av lovsang og *mantra* (hellige navn eller formularer) hvis funksjon er å sette mennesket i en annen bevissthetstilstand som åpner for kontakt og opplevelse av guddommen.

Ritene.

Bhajan er den vanligste betegnelsen på seremonien i Bergen, men den omtales også som *arati*. Dette er først og fremst en sentral rite som betegner sirkuleringen av en oljelampe over alteret, men det er også navnet på den siste hymne som synges under *bhajan*.

Arati-verset synges mens en av deltakerne sirkulerer oljelampen over alteret. De troende står da vendt mot alteret med hendene i hilseposisjon, *namaskara*.

Det neste ledd i ritene er sirkuleringen av oljelampen rundt til deltakerne. Man begynner alltid på «kvinnesiden», dvs. til venstre for alteret.

De troende holder hendene over flammen, trekker dem deretter tilbake til ansiktet. Dette betegner en renselsesprosess.

Sirkuleringen av oljelampen over alteret symboliserer en overføring av guddommelige kvaliteter og kraft fra ikonene til flammen som formidles videre til de tilstedeværende. Etter at denne overføringen har funnet sted har deltakerne blitt rensset for urene tanker som forbrennes av flammen. Dette markeres ved *tilak* (pannemerket), som er en kombinasjon av sandalolje og hellig aske.

Som tidligere nevnt er sandaloljen en del av de såkalte *upacara*. Ifølge informantene er denne oljen noe av det reneste og mest velluktende Gud har skapt. Gjennom bruken av oljen tar de troende del i guddommens renhet. Sammen symboliserer oljen og asken at begjæret er brent bort. Sathya Sai Baba sier at asken er den guddommelige manifestasjon. Den representerer den rene substans, og den er et tegn på åndens seier over mate-

rien. Når den troende tar på seg pannemerket, erkjenner han/hun at begjæret er brent bort, og tilbake er kun den rene substans. Seremonien har altså en rensende funksjon idet målet er å bli befridd fra sansbegjærets lenker (*paca*), som binder mennesket til det evige kretsløp (*samsara*).

Kulten avsluttes med et sakramentalt offermåltid, *prasad*. Måltidet formidler guddommelig nåde til de troende. Deltakerne betoner kjærligheten og det nære forholdet til Gud som etableres under seremonien. Gjennom dette måltidet fullstendigjøres kontakten med guddommen

Prasad er et enkelt måltid. Maten er som regel den samme fra gang til gang. Semulje-putting med nøtter og krydder, bønner med chili, frukt og te.

Deltakernes oppgaver under *bhajan*.

Gruppen opererer ikke med noen religiøse eller organisatorisk leder, men i og med at *bhajan* har fast arrangør, foregår mye av seremonien på denne familiens religiøse premisser. Gruppen har ikke spesialisert personell, men enkelte oppgaver er forbeholdt visse personer. Jeg ble fortalt at dette er et resultat av den enkeltes musikalske og kunnskapsmessige ferdigheter.

Husfaren innleder alltid *bhajan* med *OM*, hvorpå de andre gjentar lyden i fellesskap. Lyden fremsies i begynnelsen og slutten av *bhajan*. *OM* danner grunnlaget for meditasjon under *bhajan*. Lyden er også et middel til å komme i kontakt med guddommen.

Arrangørfamilien har sine faste strofer som synges fra Sathya Sai Baba-sangheftet. Husfaren synger det første verset, og det er også han som avslutter *bhajan*. Far, sønn og datter har sine faste strofer hvor de er forsangerer. Barna som er tilstede opplæres i tidlig alder til å være forsangere. *Bhajan* har på denne måten en viktig funksjon. Den fungerer som en formidler av religiøse og kulturelle verdier. Vi har sett at foreldrene under-

streker viktigheten av denne type tradisjonsformidling til den yngre generasjon.

Opplesing fra religiøse tekster skjer ikke til vanlig. Det hender at opplesing forekommer, og da gjerne fra *Bhagavadgita*. Denne oppgaven er tildelt en av deltakerne som tilhører *brahmin*-kasten. Vedkommende er godt skolert i *sanskrit* og hinduistisk *vedanta*-filosofi.

Utførelsen av *arati*, sirkuleringen av oljelampen over alteret og videre dens rundgang til de tilstedeværende, forrettes som regel av familiens yngste sønn. Dette er riktignok ingen regel. Det hender også at andre mannlige hengivne leder denne ritene. Jeg observerte aldri at noen av kvinnene ledet utførelsen av *arati*. På spørsmål om dette fikk jeg vite at det som oftest er mennene som leder slike hellige handlinger, men det ble også tilføyd at det egentlig ikke er noe i veien for at kvinnene kan gjøre det, men aldri når de har menstruasjon, ble det presisert.

Kvinnene synes ikke å være rituelt side-stilt med mennene under seremonien. Kvinnene er riktignok forsangere, men de leder ikke noen av de religiøse handlingene. Kvinnene har oppgaver som å sørge for at stuen blir omgjort til et midlertidig «tempel», de sørger for at alteret arrangeres på riktig måte, og de ordner dessuten med maten og servering av *prasad*.

Utdeling av pannemerket, *tilak*, utføres som regel av den som leder *arati*, men heller ikke her foreligger bestemte regler. Utførelsen av ritene følger riktignok et bestemt mønster. Som tilfellet er ved *arati*, begynner man alltid på «kvinnesiden».

I sin observasjon av Radha-Krishna *bhajan*s i Madras (se Krishna: Myths, Rites and Attitudes, kap.5, Milton Singer red.) skriver Singer at det helst er eldre og distingverte hengivne som leder *arati*. I Bergen legges det større vekt på den yngre generasjons delaktighet i religiøse sammenkomster. Dette er neppe tilfeldig. I en norsk kulturkontekst vil det være av vital betydning å overføre disse ritene til barna. *Bhajan*s vektleg-

ging nettopp på familien er et tydelig bevis på dette forholdet. Foreldrene møter aldri opp uten å ta med seg barna.

Darsan: Beskuelsen av gudebildene.

Et viktig trekk ved hinduistisk tilbedelsestradisjon er beskuelsen av gudebildene. Vi skal her se nærmere på tre sentrale ikoner under *bhajan*; hvilke religiøse verdier de formidler, og hvordan de troende oppfatter ikonenes innhold. På denne måten er det mulig å få kjennskap til deltakernes kommunikasjon med det guddommelige. *Darsan* og hymnene danner grunnlaget for kommunikasjonen med det guddommelige. Informantene har forklart at det er særdeles viktig å ha blikket rettet mot gudebildene under seremonien. Fokuseringen av et ikon samler tankene om guddommen: «Vi ser Gud, og Gud ser oss», ble det sagt. En indre kommunikasjon oppstår og denne forsterkes gjennom hymnene. Det blir på en måte to former for kommunikasjon; indre dialog og sang.

Vi lar en av informantene illustrere forholdet på denne måten:

«Etter at vi en stund har hatt blikket rettet mot et gudebilde, lukker vi øynene, og da vil bildet tre fram i vår bevissthet. Det er vanskelig å forklare hva som egentlig skjer ved *darsan*. Gudens *murti* (form) trer fram i min egen bevissthet som en slags magisk visjon. I hinduismen er det noe vi kaller «det tredje øye». Det er ved hjelp av dette vi ser bildet av Gud i vår egen bevissthet. Vi føler at vi da har kontakt med Gud. *Bhajan* og *darsan* bringer oss i kontakt med Gud. Gjennom *bhajan* realiserer vi i fellesskap kontakten med Gud».

De nevnte sentrale ikonene er Ganesh, Subrahmanyam og Sathya Sai Baba.

En *bhajan* starter alltid med en hymne til Ganesh. Det heter seg at man ikke bør begynne noe foretagende, religiøst eller verdslig, uten først å be eller synge til Ganesh. Det blir hevdet at Ganesh er en av de mest populære hinduistiske guddommer. Grunnen til hans popularitet ligger nok i at

han er «guden som fjerner alle hindringer». Han er med andre ord ingen ubetydelig størrelse i det hinduistiske guddepanteon, selv om han tilhører de såkalte lavere guddommer. Ganesh eller Ganapati er herren over de mindre guddommene, særlig de som er Shivas tjenere.

I Ganesh-hymnen hylles han som den som fjerner alle hindringer. Dette kan for eksempel være hverdagslige problemer som hindrer deltakerne i å rette full oppmerksomhet mot guddommen. Ganesh er utgangspunkt for en vellykket religiøs opplevelse. Guden legger alt til rette for den troende. I hymnen omtales elefantgudens ansikt som noe godt og sorgløst. De hengivne streber mot denne sorgløse tilstand som Ganesh representerer. Elefantansiktet symboliserer *moksha* (frelse), sa en av informantene. Ganesh-ikonet hjelper den troende til å nå dette målet. Kontemplasjonen av Ganesh gir den hengivne en opplevelse av *moksha*.

Subrahmanyam er framstilt ikonisk i kultusammenheng stående på en fjelltopp ved siden av en påfugl. Påfuglen og lanser er hans attributter. Det er ellers vanlig å framstille ham som gutt, enten med ett hode og to armer, eller seks hoder og tolv armer.

Arrangørfamilien betrakter Subrahmanyam som sin personlig valgte gud (*ista-devata*). Guden er også tamilenes nasjonalgud. På denne måten har guden for de tilstedeværende tamilene en etnisk identitetsbærende funksjon ved siden av de rent spesifikt religiøse sidene.

For å få en forståelse av hvilken rolle Subrahmanyam spiller i kultusammenheng, er det nødvendig å si litt generelt om gudens funksjon i hinduistisk tradisjon. Subrahmanyam er sønn av Shiva og Shakti. I mytene framstilles han ofte som lærer for sin egen far. Han er en lærer i religiøse spørsmål og inspirasjonskilde til litteratur og kunst. Gudens attributter, påfuglen og lanser, er viktige religiøse symboler. På tamilsk kalles lanser *vel* og av den grunn omtales også Subrahmanyam som Velan (guden som bærer lanser).

I denne lanser finnes *shakti* (energi eller kraft) som overføres til deltakerne under religiøse sammenkomster. *Shakti* hjelper den troende til spirituell erkjennelse, visdom og selvbeherskelse.

Påfuglen, som kalles Paravani, symboliserer sammen med Subrahmanyam kraft og styrke. På ikonet av Subrahmanyam og Paravani hjemme hos *bhajan*-arrangøren setter påfuglen klørne i en slange. Dette symboliserer at påfuglen dreper de primitive kreftene i mennesket og ikonet formidler på denne måten etiske verdier. Guden og påfuglen skal hjelpe mennesket å kontrollere sanseregjøret og bringe fram den edle og åndelige karakter hos mennesket.

I Sathya Sai Babas budskap har *bhakti* en framtrekkende rolle. Nøkkelord i budskapet er musikk, bønn, enhet, beskyttelse (*saran*), sansekontroll og overgivelse til Gud.

I instruksjonen fra Sathya Sai Baba kan vi blant annet lese følgende: «Disciples assemble under the feet of the Guru who gives protection like a vast banyan tree». Uten guruens beskyttelse er mennesket fullstendig hjelpeløst. Underkastelsen er riktignok basert på gjensidig tillit og impliserer på ingen måte et servilt forhold, ble det presisert av en av informantene. *Saran* er et viktig aspekt ved hengivelse i hinduismen.

Bhajan-deltakerne opplever guddommen eller guruens tilstedeværelse i bildene. Ikonene formidler religiøse verdier, og de troende tar til seg gudenes dyd og kraft. De har også en veiledende funksjon. De er instrument som hjelper deltakerne å erfare «den sanne virkelighet» som bildene representerer. Ikonene er på denne måten både middel og mål. Beskuelsen av bildene gjør den troende i stand til å kommunisere med guddommen og dessuten ta til seg gudenes *shakti*. Hymnene er den verbale kommunikasjon. De artikuleres i et fellesskap. Her uttrykkes gruppens kollektive kommunikasjon med det guddommelige. De troendes individuelle kommunikasjon skjer ved *darshan*.

Hinduismen i Bergen i dag.

Jeg avslutter denne artikkelen med en kort beskrivelse av hindu-samfunnets religiøse praksis i dag.

Så lenge det hinduistiske miljøet har eksistert i Bergen har man vært opptatt av å etablere et tempel. Mange faktorer har vanskeliggjort realiseringen av dette ønsket, men i skrivende stund har hindu-samfunnet funnet en midlertidig løsning som de fleste er tilfreds med.

Siden desember 1990 har samfunnet praktisert *puja* (rituell tilbedelse) i en gymsal på en ungdomsskole i Bergen, den siste lørdag i hver måned.

Puja er et komplekst ritual som har til formål å gjøre guddommen «present» gjennom 16 forskjellige tilbedelsesnivåer. Selve ritualet varer en halv time med påfølgende Sathya Sai Baba-*bhajan* og *prasad*. Den tidligere offisielle kultusammenkomst er inkorporert i den fungerende «tempel»-kultus. Dette har vært en helt naturlig ting å gjøre siden Sathya Sai Baba-*bhajan* har vært det religiøse og sosiale møtested for mange i hindu-miljøet i Bergen, helt siden 1981.

I tillegg til dagens *puja*- og *bhajan*-praksis finnes det også en filosofigruppe. Denne gruppen ble opprettet i 1991. Formålet med

en slik gruppe er å gjøre seg bedre kjent med hinduistisk filosofi. Gruppen ledes av en vel-skolert *brahmin* som leser og kommenterer tekster fra *Upanishadene* og *Bhagavadgita*. Denne seansen varer en time og etterfølges av diskusjon. Et av de sentrale spørsmålene som går igjen er i hvor stor grad filosofien i disse hellige bøkene har relevans for det moderne mennesket.

Det sier seg selv at verdier, holdninger og religiøse riter gjennomgår modifikasjonsprosesser når en religion transplanteres fra sitt opprinnelige miljø. Det fører til at enkelte sider ved det tradisjonelle livsmønster står i fare for å bli amputert. I et så lite og heterogent miljø som vi har i Bergen, er det naturlig at noe vil gå tapt, men alt tyder på at hindu-samfunnet bevisst satser på å bevare sin religiøse og kulturelle arv i den grad det er mulig.

**Terje Breisteinlien,
lektor på Askøy videregående
skole,**

**Adr.: Myrane stopp,
5300 Kleppestø**

Elisabeth Maaleng Larsen:

Hinduistiske bryllupsskikker og bryllupsmat

Alle som underviser i religion har utvilsomt følt behovet for konkretisering og eksemplifisering. En måte å anskueliggjøre forholdet mellom mann og kvinne i hinduismen på, er å bruke en time (kanskje to om man har tid) til gjennomgang av bryllupsskikker og bryllupsmat.

Elevene synes dette er spennende og motive-rende. Man får samtidig en gylden anledning til å understreke/repetere det kultiske mangfoldet i hinduismen, vise hvordan livsritene er kaste- og levestandardrelaterte og peke på en begynnende sekularisering i det indiske samfunn. Jeg har prøvd ut ulike varianter av «bryllupstimer» gjennom årene og kommet fram til at en kombinasjon av lærerintroduksjon, samtaler, dramatisering v/ tablåer og spising fungerer best. Elevene bør kjenne religionen godt. «Bryllupstimen» bør nok legges sist i «hinduismebolken».

Bryllupsfeiring

Hinduistiske bryllupsskikker viser store geografiske, sosiale og kasterelaterte variasjoner. Gjennomgående er man i byene i det rikere Sør-India mer vestliggjort. Her hender det oftere og oftere at folk i de øvre kastene (velutdannede) velger å gifte seg i «rådhuset» med selvvalgt brud/brudgom og uten brahminer-prest til å lede omfattende ritualer. På landsbygda i Sør-india derimot lever de hinduistiske bryllupsskikkene i beste velgående. Man utvider heller den i Vedaene pålagte 3 dagers bryllupsfeiring til en uke. I det fattigere Nord-India holder man seg vanligvis til 3 dagers feiring i de øvre kastene. I de lavere kastene må man iblant nøye seg

med en dags feiring - for bryllup er dyrt i India, særlig for brudens foreldre. Læreren bør nok bestrebe seg på å understreke mangfoldet, men også peke på de fire faste elementene vi finner i all hinduistisk bryllupsfeiring: 1. Bortgiftingen. 2. Medgiften. 3. Ekteskapsløftet og 4. Selskapet og gavene. Et mulig metodisk grep på dette er at læreren informerer og bortgiftning og medgift med påfølgende samtale/diskusjon. Ekteskapsløftet dramatiseres ved at elever lager tablåer som læreren kommenterer. Plukk ut seriøse «skuespillere» og øv med dem på forhånd. I selskapet er alle elevene gjester og deltar i måltidet.

Bortgiftning

Der er ifølge Vedaene foreldrenes plikt å finne en god ektefelle for sin sønn eller datter. Kastegrensene skal respekteres og sosial status opprettholdes. Enkelte steder arrangeres det den dag i dag de rene «bryllupsmarkederne». Egne «kasteskrivere» er i sving med å passe på at ikke kastegrensene overtrås (gjelder spesielt brahminene). Avtalene til familier imellom kan også ofte inngås mens barna er små. Avtalen blir da gjerne stadfestet ved barnebryllup. Avtalen blir på denne måten bekjentgjort for «all verden».

Ekteskapet skal først og fremst være en

trygg ramme om det å få barn. «Man er et lykkelig eller ulykkelig menneske - ekteskapet forandrer ingenting» (Vedaene). Sex har ingen egenverdi, men ses på som en naturlig del av livet. I Vedaene finnes det mange fortellinger om hvordan gudene og gudinner elsker med hverandre og med mennesker. Målet er alltid å få barn. En god hindu bøyer seg for foreldres avgjørelser i ekteskaps-spørsmål. En kvinne bør helst være bortlovet før hun er 20 år, en mann har ikke det samme presset på seg.

Medgift

Det er fastsatt i Vedaene at brudens foreldre må betale medgift for å få datteren gift. «Bruden er verd det hun bringer med seg fra foreldrehjemmet». Medgiften varierer sterkt. Den blir høyere jo høyere sosial posisjon brudgommen har. Medgiftsforpliktelsene kan bety den rene ruin for en familie med mange døtre. Mange foreldre setter seg i gjeld for lang tid fremover for å sikre døtrene et godt liv. Har man derimot mange sønner, kan veien til velstand åpne seg. Læreren bør påpeke hvordan medgiftspraksisen er i ferd med å utarte. Da nasjonalforsamlingen i 1987 drøftet ny medgiftslov, uttalte daværende kvinneminister Margaret Alva: «Kravet om medgift stiger jo høyere utdanning brudgommen har. Har han studert ved et utenlandsk universitet, kan han være verd hundretusner».

Ekteskapsløfte og selskap

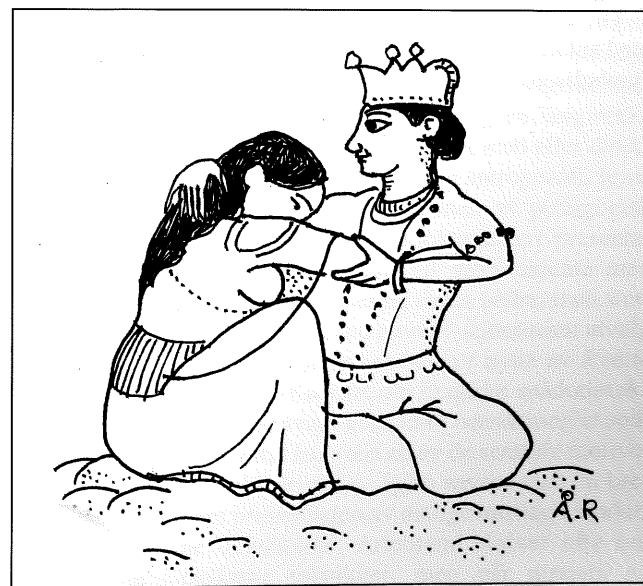
Brudgommen og hans følge, så mange som brudens familie har råd til å invitere, kommer til brudens hus hvor ektepakten inngås. Rikere familier bruker gjerne templet en av dagene. Selve festen bør vare i mini-

mum tre dager. Ekteskapsløftet avgis gjerne den siste dagen.

Den første dagen går med til brudepynting og til å motta gaver fra brudgommens familie (smykker og husgeråd er vanligst). La elevene lage tablåer av dette (innøvd på forhånd). Tablå 1 kan foreksempel vise brudepynten og tablå 2 gaveoverrekkelsen. Bruden bærer mange smykker for å vise brudgommens familie sin posisjon. Hun pyntes med «henna-malerier» i hendene (blomster-motiver) for å behage Kali slik at Kali igjen kan velsigne henne med mange sønner. Hun utstyres også med rødt tikka-merke i pannen for å vise at hun nå er gift.

Den andre dagen (tablå 3) belæres bruden om sine forpliktelser som svigerdatter og kone. Hun får nye foreldre - sine svigerforeldre. Hun skal fra nå av vise elskverdighet og lydighet overfor sin mann og hans familie.

Den tredje dagen (tablå 4) foregår selve vielsen. Brud og brudgom får nå sitte ved siden av hverandre, hun på hans venstre side som et symbol på underdanighet. En brahminerprest leser fra Vedaene og/eller fra Bagavadgita. Brud og brudgom skal etter det holde i hver sin ende av et sjal/brodert

laken og gå rundt ildstedet 7 ganger (tablå 5). Brudgommen avgir de 7 løftene. Han lover å elske, ære, respektere, verdsette og forsørge bruden. Han lover videre å bli en god far og en god åndelig veileder for sin kone. Løftet er meget høytidelig. Bruden svarer med å love troskap så lenge livet varer. Alt skjer under overoppsyn av presten.

Matoppskrifter

Hver dag spiser man **søt** mat - dog ikke retter av kjøtt eller egg. Her er en lettlagd kake som slår an hos elevene:

8 dl hvetemel
1 dl sukker
3 dl melk (om man er rik) eller vann (om man er fattig)
soyaolje (for de rike), maisolje (for de fattige) etter behov
2 ts knust anis (kan kjøpes på apotek)

Deigen kjevles ut til en stor firkant. Del deigen opp i firkanter og frityrstek firkantene i maisolje (ca 1 min). Oljen bør ha en temperatur på ca 180 grader (bruke fett-termometer). Obs: Varm olje er ildsfarlig - vær forsiktig!

Til kakene drikker man sterk indisk te med sukker og helmelk (1/3 av koppen) som symboliserer velstand. Teen skal være tilsatt

mango (symbol på fruktbarhet) og kirsebærrekstrakt (symbol på kjærlighet). Teen kalles kjærlighetste og kan kjøpes ferdig i indiske og pakistanske butikker og i velassorterte norske te-forretninger.

Bruk minimum de siste 10 minuttene av timen til «selskapet». I indiske hjem brennes det lys og røkelse til Vishnus ære og det spilles indisk musikk for å stemme sinnene til andakt.

Kilder:

- 1) Utdrag av Vedanene, dansk oversettelse 1970.
- 2) R. Pierce Beaver m/ flere: **Verdens religioner**, 1977.
- 3) Den Norske Unicef-komite: Alternativ nr 2/1977 «Kjærlighet, hva er det?»
- 4) Gunnar Filseth: «Brudebrenning for pengenes skyld», Aftenposten 31/10-87.
- 5) Den Indiske ambassade, (intervju).
- 6) Barnevernspedagog Arena Arfiq, (intervju).

Elisabeth Maaleng Larsen
lektor ved Grefsen vid. skole
Morells vei 20, 0487 Oslo.

Spennende om moderne okkultisme

Som religions- og historielærer i den videregående skolen har Håkan Arlebrand sett behovet for dokumentert informasjon om moderne religionsformer. To tidligere bøker om mormonkirken og Jehovas vitner følges nå opp av en meget lesverdig presentasjon av moderne okkultisme.

De fleste populære fremstillinger om okkultismen er i alt for sterk grad preget av skribentenes ståsted: noen skriver for å advare og ender opp med å fortegne okkultismen til det ugjenkjennelige; andre er så opptatt å vise okkultismens fortrinn at den kritiske sansen svekkes. Arlebrand forsøker ikke å kamuflere sitt kristne standpunkt, men gir i boken en balansert presentasjon av okkultismen som kan være nyttig både med tanke på undervisning og annen veiledning.

Boken begynner med en bred presentasjon av «Okkultismens verdensåskådning». På ca. 60 sider får man her en pedagogisk velformet innføring i grunnleggende okkulte forestillinger, knyttet til begreper som skjulte virkeligheter, hemmelig kunnskap, gnostisisme, magi, hermetisme, alkemi, kabbala, astrologi osv. Her får man både historiske linjer og en viss begrepsmessig opprydning. Faren ved en så klar strukturering av begrepene er at en overser at de i okkultismen ofte brukes om hverandre og av og til synonymt. Men som regel er begrepsmessig klarhet et større problem, så Arlebrands tilnærming er så absolutt nyttig. En mulig begrepsdistinksjon som Arlebrand ikke benytter, er å skille

mellom esoterisme og okkultisme, der esoterisme står for den filosofiske overbygning, mens okkultisme står for okkult praksis eller magi. Selv om ordene ofte benyttes om hverandre, kan en slik distinksjon være nyttig, slik den bl.a. den engelske religions sosiologen Edward A. Tiryakan har foreslått. Det svakeste ledd i denne delen er kanskje presentasjonen av hermetismen, som fra renesansens har spilt en enorm rolle som premis-leverandør for okkulte forestillinger. Undertegnede savner også en bredere presentasjon av østlige impulser i moderne okkultisme.

I bokens andre del får vi på omlag 150 sider en presentasjon av noen av de viktigste okkulte tradisjoner i vår tid: spiritisme, nyhedenskap, okkult medisin, magiske spådomsteknikker, satanisme og en lang rekke bevegelser som er beslektet med eller direkte avhengige av teosofi og antroposofi. Igjen merker kan kombinasjonen av pedagogisk tilrettelegging og veldokumentert presentasjon. Norske lesere vil være ukjente med enkelte bevegelser og savne andre, men stort sett har Arlebrand gjort et skjønnsomt utvalg de fleste leserne vil ha stor nytte av å sette seg inn i. Kapitlet om magiske spådomsteknikker er svært kort, tatt i betraktning at spådom alltid har vært en av de sentrale motive i okkultismen. Igjen savner man en bredere presentasjon av østlige innslag i moderne okkultisme. Arlebrand skriver ofte om psykiske teknikker, men går utenom en

grundigere diskusjon av det viktige og vanskelige grenselandet mellom okkultisme og humanistisk psykologi.

På tross av enkelte kritiske spørsmål anbefales Arlebrands bok på det varmeste.

I det bladet går i trykken, ser vi at den norske utgaven er kommet. Notto Thelle hadde ikke anledning til å studere og kommentere den norske utgaven. Likevel har det overstående stor interesse. red.

Buddhas lære – og den tibetanske buddhisme

Danskene har en annen lærebokkultur for sine videregående skoler enn vi har hos oss, noe vi lett kan se ved å studere nyttinger som sendes oss. Vi finner ikke de store samleverk, men heller bøker som tar for seg ett tema av gangen av det som fagplanen har på dagsorden. **Buddhas lære - og den tibetanske buddhisme** er en bok på litt over 100 sider som først gir en lettlest oversikt over hovedtrekk ved buddhismen i sin alminnelighet, dernest et eksempel på buddhisme i virkeligheten i dag, nemlig tibetansk buddhisme. Ugangspunktet i Lene Højholts beskrivelse er begreper hos Kirkegaard og C.K.Jung omkring «sindet natur». Her skaffer forfatteren seg et redskap for å få grep på stoffet. Deretter finner vi et kapittel om Buddhalegenden og et om buddhismens livssyn med de klassiske begrepene. Den andre halvdel av boken dreier seg altså om

Håkan Arlebrand:

Det okända: Om ockultism och andlighet i en ny tidsålder.

Bokforlaget Ex Libris, Ørebro, 1992.

Notto R. Thelle

tibetansk buddhisme, med oversikt over Tibets historie, om folkereligjøsiteten, om klostre og munkeliv, om lamaene og deres rolle i det religiøse liv og endelig om Dalai Lama og Tibets aktuelle situasjon. I denne siste delen er ca halvparten av stoffet originaltekster i oversettelse. Boka har også en rekke illustrasjoner, bl.a. flere tegninger som kan illustrere religiøse poeng (f.eks. livets hjul) med forklaringer. Boka er et funn for elevbiblioteket, og for lærere som lett kan finne stoff til å gjøre undervisningen levende.

Lene Højholt:

Buddhas lære – og den tibetanske buddhisme.

120 sider.

Fra serien: Levende religioner.

Munksgaard 1993.

Pris Dkr. 116,- ex moms.

bm

Kinesiske religioner og livsformer

I tillegg til at man på det danske lærebokmarked for videregående skoler ofte finner bøker som konsentrerer seg om ett tema, vil vi fort registrere at det er originaltekstene som står i sentrum. Et eksempel på dette er en bok utgitt av Poul Andersen, Simon Heilesen, Birthe Mølhav: **Kinesiske religioner og livsformer**, utgitt på dansk Gyldendal 1990 på over 300 sider. Første kapittel tar for seg livsforståelse og folkereligjøsitet hvor de danske forfatterne utfolder seg, men også tekster f.eks. av så forskjellige personer som Pearl Buck og Jan Myrdal. Det andre kapitlet gjelder taoismen («Daoisme»). Det har en kort innledning ved Poul Andersen og består ellers av glimnt fra originale tekster redigert av samme. Deretter et omfattende kapittel om den konfusianske tradisjon, tekster redi-

gert og med innledning av Birthe Mølhav, en imponerende samling. Videre om kinesisk buddhisme og til slutt et kapittel om Maoisme. Boken er rikt illustrert, både med fargefotos og kinesiske illustrasjoner. Også en bok som anbefales til skolebiblioteket og helt nødvendig for den som skal lære kinesisk tro og tanke å kjenne utover det rent overfladiske.

Andersen, Heilesen, Mølhav:

Kinesiske religioner og livsformer.

311 sider.

Fra serien **Tekster til livsanskuelser/religion**

redigert av Asger Sørensen.

Dansk Gyldendal 1990.

Pris ikke oppgitt.

bm